

Митрополит Андрей Шептицкий как основатель и меценат Национального музея в Львове: основы деятельности, приоритеты развития и историческое наследие

У статті проаналізована меценатська діяльність митрополита Української греко-католицької церкви А. Шептицького на прикладі його підтримки заснування та діяльності Національного музею у Львові. Фінансова та організаційна підтримка митрополитом Національного музею розглянута в пов'язанні з його світоглядними засадами та поглядами на місце та роль Греко-католицької церкви, а також з його душпастирськими обов'язками.

Ключові слова: національний музей, митрополит Шептицький, меценатство, греко-католицизм, іконопис

Ліліана Гентош

Митрополит Андрей Шептицкий как основатель и меценат Национального музея во Львове: основы деятельности, приоритеты развития и историческое наследие

В статье проанализирована филантропическая деятельность митрополита Украинской греко-католической церкви А. Шептицкого на примере основания им Национального музея во Львове. Его финансовая поддержка Национального музея пребывала в тесной связи с его взглядами на место и роль Греко-католической церкви, а также с его душпастирской деятельностью.

Ключевые слова: Национальный музей, митрополит Шептицкий, филантропическая деятельность, греко-католицизм, иконопись.

Lilian Gentoch

Metropolitan Andrei Sheptyts'kyi as Founder and Patron of National Museum in Lviv: Priorities and Legacy of his Philanthropic Pursuits

In this article the philanthropic activity of Greek-Catholic Metropolitan Andrei Sheptyts'kyi has been analyzed while focusing on his founding of and patronising to National museum in Lviv. Sheptyts'kyi's patronising to the National museum in Lviv was seriously influenced by his ideas and viewpoints about the role and place of Greek-Catholic Church as well as by his episcopal responsibilities. Metropolitan Sheptytskyi developed the idea of the importance of national culture and national traditions for his church. From the early twentieth century onwards he was very much involved in turning his church into a Ukrainian national institution.

The article explained how the plan to establish the National museum evolved and which priorities were chosen by metropolitan and museum's director Dr. Ilarion Svetsitskyi. Sheptytskyi paid special attention to sacral art, and spared no efforts in collecting and preservation of sacral artifacts. Icons were regarded as an important part of the Ukrainian artistic heritage, and thanks to the metropolitan's special care they experienced a rebirth.

In the article the financial side of the museum's existence is described as well. Metropolitan Sheptytskyi from the moment of museum's foundation remained the principal and sometimes the unique source of financial support. He covered the costs of acquisition and restoration of artifacts, but also research work, and publication of the museum's academic journal. Sheptytskyi considered National museum to be the most important institution for cultural development of Ukrainian people and National museum became the most important part of Metropolitan's heritage.

Key words: *National museum, Metropolitan Sheptytskyi, philanthropy, Greek-Catholic Church, Icons.*

Діяльність митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького (1965-1944) серйозно заторкнула майже всі ділянки життя українського суспільства спочатку австрійської, а потім польської Галичини.

Загалом культурницька та меценатська діяльність митрополита А. Шептицького отримала досить уваги дослідників, особливо, коли йдеться про змальовування тих чи інших його конкретних дій чи проектів [1]. Однак, важливим видається розглянути його діяльність в царині культури у тісному зв'язку з його душпастирською діяльністю та з його світоглядними засадами. Саме такий підхід дасть змогу зрозуміти мотивацію, пріоритети та глибокий зміст культурних ініціатив Шептицького, що мали непересічний вплив на розвиток української культури. Найкращим прикладом для такого аналізу є створення митрополитом Національного музею у Львові та підтримка діяльності цього музею протягом декількох десятиліть.

Музеї в XIX ст. відіграють важливу роль у процесі націотворення. Серед недержавних народів музеї стають потужним фактором витворення консолідованого розуміння власної ідентичності та інструментом відокремлення від інших, тобто «чужих» культур, впливів тощо [2].

Ми не знаємо достеменно коли і чому Шептицький вирішив створити музей. З родинного дому він успадкував любов до мистецтва та артистичні нахили. Його батько граф Ян Шептицький активно колекціонував пам'ятки старовини, стародруки, цінні документи. Безперечно, ідея створення музею мала свою генезу, рівно ж як і погляди на завдання музею і його структуру змінювалися, еволюціонували. Майбутній митрополит вперше серйозно зацікавився всесвітньо відомими музейними збірками у віці 18 років – у Венеції та Відні. Він одержав величезні позитивні враження від культурних пам'яток Венеції та особливе враження від віденського Бельведеру [3].

Ставши в 1901 р. Львівським архієпископом та митрополитом, Шептицький розпочав активно колекціонувати стародруки, ікони, релігійні й світські артефакти. Скоро його колекція розмістилася у всіх кімнатах митрополичих палат, а найцінніші речі митрополит тримав у своїй спальні. Колекція музею різко почала зростати, коли його куратором-кустосем митрополит у 1905 р. призначив молодого знавця стародруків та мистецтва Іларіона Свенціцького. Останній так згадує початки своєї праці з митрополитом в його покоях: «А з-поза густих облаків пахучого диму двох курців – дородного і хирляка – мерехтять полиці з рукописами, тут і там ікони...» [4]. Тут же в спальні вони обоє вивчали новонабуті раритети.

Митрополит особисто керував політикою придбання, як-от купівлею білоруських стародруків, рукописів і предметів церковної культури. 1906 р. колекція Шептицького вже займала 5 кімнат. Спочатку ця збірка стала втіленням бажання митрополита зберегти пам'ятки релігійної культури своєї пастви. Однак, вже від 1905 р. він, за посередництва Свенціцького, купує речі, книги не тільки галицького, а великоукраїнського, білоруського, російського та західноєвропейського походження, тобто починає колекціонувати предмети мистецтва і книги, що відображали його широкі зацікавлення. Більшість одиниць початкової колекції мала релігійне значення і була пов'язана з Церквою східної вітки християнства – Православною чи Греко-католицькою. Однак, зі спогадів Свенціцького знаємо, що купувалися і речі секулярного мистецтва чи стародруки нерелігійного змісту [5]. Доходимо висновку, що митрополит мав бажання зібрати артефакти, що стосувалися, по-перше, його релігійної спільноти і то в ширшому сенсі східного християнства, а по-друге, такі, що культурно виокремлювали його паству від інших. Тобто, досить скоро в Церковному музеї Шептицького нагромадились

експонати, які не можна було класифікувати як дотичні до Греко-католицької церкви.

Наприкінці 1908 р. Шептицький доручив адвокату Тадею Соловію звернутися до цісарсько-королівського уряду в питанні утворення ювілейної наукової музейної фундації з нагоди 60-річчя панування цісаря Франца Йосифа I [6]. Поступово, як згадує І. Свенціцький, «вислідом природного розвитку музею і прихильного становища до цього явища Основника» змінюється назва музею на «Національний музей». Фактично, за декілька років від музею церковної спадщини, Шептицький зробив крок у бік створення музею зовсім іншого призначення та надав йому назву «національний».

В статуті «Національного музею імени митрополита Андрея графа на Шептичах Шептицького у Львові» так зазначалися цілі нової культурної інституції: «зобразити в наукових цілях на зібраних пам'ятках стан нашого культурно-народного життя в історичнім, а, по зможі, також в біжучім розвою, а крім сего ширити серед молодших поколінь широких народних мас любов і пошановане культурних памяток нашої старини в ціли піднесення і поступу національної культури» [7]. Для досягнення цієї цілі музей мав збирати, набувати та консервувати «пам'ятки нашої рідної, духовної і матеріальної культури ... якої-небудь доби, форми і призначення, що лише як-небудь відносяться до культурного життя усіх верств руського народу» [8]. Для порівняльного вивчення статут закріплював також практику включення в колекцію музею «предметів чужого культурного життя, а передовсім споріднених народів, як Білоросів, Великоросів, Поляків і прочих Славян» [9]. Одночасно в статуті зазначалося, що творцем культурних артефактів та об'єктом культурницьких зусиль є «руський народ».

Виникає питання, як ставився засновник і фундатор музею – митрополит Шептицький до такої трансформації церковного музею в національний. Як згадує І. Свенціцький, до такої трансформації митрополита підштовхнули поради членів кураторії Івана Левинського, Тадея Соловія та о. Івана Чапельського. Він же пише, що до ідеї зміни форми і назви музею митрополит ставився «зовсім байдуже», позаяк «для нього була важна дійсність і майбутність як суть музею, а не формальна сторона», митрополит також рішуче протестував проти «назви музею

його іменем» [10]. Як згадував митрополит 1932 р., він погодився на пропозицію кураторії надати науковій фундації назву «Національний музей у Львові», що підтверджено було документом від 11 липня 1911 р [11].

Свої погляди на завдання музею Шептицький зазначив у своєму виступі на відкритті музею 1913 р. Він вважав найпершим завданням музею – збереження пам'яток «штуки і культури», а громади – бачити «в них святощі, переказані предками, святощі, які мають бути збережені для грядучих поколінь. Тоді вони – не пам'ятники археології, а – жива основа національної культури на будучі століття» [12]. Він також покликався на європейський досвід збереження історичної та культурної спадщини. З цього можна зробити висновок про те, що створюючи, фінансуючи «національний» музей в 1908-1909 рр., Шептицький не думав про цю установу як про інституцію української нації, культури в нашому сьогоденному розумінні цього слова. Вживання ним слова «національний» найчастіше означало автохтонну культуру його греко-католицької пастви, рівно ж як твори високого мистецтва місцевих малярів. Однак, його погляди дуже скоро зазнавали змін. Подібна трансформація поглядів засновника на характер музею відбувалася у дуже швидко і часто під впливом зовнішніх обставин. Під час урочистого відкриття Національного музею митрополит сказав: «Во ім'я Боже, odkриваючи Національний музей, передаємо все це нашому народові, нашій молоді, теперішній і будучій – щоб цей наш національний Музей став осередком культурної та наукової праці» [13]. У своїй промові Шептицький не вживав слова український, а широко вживав означення «наш» і «свій» – «наша суспільність», «наша земля», «наші церкви», «наші люди», «свою штуку», «своїх артистів», «свої школи». Подібна вербалізація може свідчити радше про свідоме уникання актуалізації національно-етнічної приналежності музею, ніж про неусвідомлення митрополитом національних проблем його пастви.

На цій урочистості, де були присутні українські церковні, політичні, культурні діячі, зокрема галицький намісник В. Коритовський, екс-намісник граф А. Голуховський та віце-президент Львова Т. Рутовський, було офіційно дозволено українським організаціям вивісити синьо-жовті стяги і виконати гімн «Ще не вмерла Україна...».

Першими виставками музею стали Шевченківська виставка (червень-липень 1914 р.), виставка, присвячена Українському січовому стрілецтву (вересень-листопад 1918 р.), виставка сучасного малярства галицької України (листопад 1919 р.). Таке тематичне спрямування виставкової діяльності свідчить про формування музею саме як української мистецької та культурної інституції.

Спочатку діяльність Шептицького як фундатора і засновника музею була подібною до колекціонування та публічного виставляння колекцій, що практикували багато заможних людей у Західній, а відтак і Східній Європі. Ідея зміни назви музею не викликала його особливого зацікавлення радше з двох причин, а по-перше, через широке розуміння ним слова «національний», а по-друге, національні музеї протягом ХІХ ст., а особливо його другої половини, з'явилися в багатьох країнах Європи [14]. Національні та регіональні музеї, що виникали в імперії Габсбургів, часто були виявами культурного націоналізму і не розглядали націю як політичну категорію. Зазвичай, такі музеї одержували урядову підтримку, до прикладу, в Австро-Угорщині та Німеччині. Однак, в Австрійській імперії діяли національні музеї, що були створені без урядової підтримки і слугували ідеї формування та емансипації окремо взятої етнічної групи, як-от Угорський національний музей. Останні відігравали в історії роль каталізатора творення національних ідентичностей модерного типу [15]. Заснований, радше, на взірцях музеїв «культурного націоналізму» й за дозволом австрійської адміністрації, дуже скоро Львівський музей став інструментом творення української політичної нації та послужив у процесі виокремлення української культури через процес вирізнення і класифікації українських історичних, культурних, мистецьких артефактів.

У міжвоєнний період вже ні в кого не було сумніву, для якої нації слугує Національний музей у Львові. Ювілейний громадський комітет розбудови Національного музею у Львові 23 грудня 1929 р. звернувся до прихильників «українського культурного життя» підтримати план побудови нового будинку для музею. Митрополит Шептицький сам подав приклад жертвості і передав значну на той час суму, а саме 25 000 дол. США на розбудову музею [16].

З перспективи часу митрополит також глибоко розумів, яку націотворчу роль відігравав його музей. У своєму листі до кураторії Національного музею, який він написав 1932 р., Шептицький зазначив, що головним завданням музею є «збирати, набувати, переконувати і берегти по всі часи пам'ятки духовної і матеріальної культури українського народу» [17]. Окрім того, він думав, що музей має стати центром науково-дослідної та виставкової діяльності. Окремо на дослідницьку діяльність та публікацію її результатів цього ж 1932 р. митрополит виділив 5 000 дол. США [18]. 1934 р. він вважав, що музей «стоїть на сторожі національної традиції і старанно зберігає все, що в національному житті заслуговує на увагу – своїм характером, типом, мистецьким стилем, або прямо висловом, чи проявом національної думки, або національного життя» і, перш за все, має дбати про збереження пам'яток старовини [19].

Естетичні погляди [20], світоглядні принципи та архієпископські обов'язки засновника впливали, без сумніву, на діяльність музею, особливо на пріоритети у формуванні колекції і навіть на визначення засад експонування. Митрополитові естетичні погляди та душпастирська діяльність визначили його особливе ставлення до іконопису, який він вважав не просто найдосконалішою маніфестацією української культури, але й тим, чим українці можуть збагатити світову культуру і показати самобутність та вартісність власної культури. Таке митрополитове ставлення до ікони впливатиме на те, що Національний музей не тільки згромадить унікальну колекцію ікон галицького, українського, російського і візантійського походження, але й запровадить сучасну програму збереження та консервації і реставрації творів іконопису. Саме за наполяганнями Шептицького, Національний музей, його співробітники, кураторія та ентузіастичні помічники провадитимуть невтомну працю зі збирання, збереження і реставрації ікон, особливо галицького походження. До праці збирання та збереження ікон добровільно візьмуться представники інтелігенції і кліру, а ректори семінарії Й. Боцян та К. Богачевський разом зі своїми питомцями під час вакацій збиратимуть церковні раритети по галицьким селам [21].

Національний музей став осередком не тільки збирання давньоукраїнської іконописної спадщини, але й важливим варштатом модерного

українського образотворчого мистецтва, що черпало натхнення з іконописної традиції. Власне, завдяки співпраці з Національним музеєм М. Сосенко, М. Бойчук та П. Холодний змогли розвинути оригінальний мистецький напрям – неовізантинізм. М. Бойчук у стінах Національного музею створив школу консервації і реставрації творів іконопису. Він також став засновником власної мистецької течії, що мала його ім'я. М. Мудрак влучно характеризує творчість М. Бойчука як синтезу візантійського мистецтва, раннього італійського Ренесансу та галицького іконопису XV-XVIII ст. Митрополит Шептицький з захопленням ставився до дорядяньського періоду творчості Бойчука [22].

Митрополитові переконання у винятковій вартісності ікони впливали також і на експозиційну діяльність музею. До прикладу, 1939 р. Шептицький рішуче заперечив плани директора музею І. Свенціцького у новому приміщенні музею виставляти твори сучасних митців. У листі до І. Свенціцького від 10 липня 1939 р. митрополит писав: «Великі салі нового будинку застерігати для нового мистецтва здається мені хибним кроком. Модерного мистецтва майже нема, а то що маєм марне і ... не варто посвячувати кількох саль, потрібних нам на візантійське мистецтво» [23]. Він вважав, що «паризьких богомазів» краще було б експонувати тільки під час короточасних тематичних виставок [24]. Звичайно, подібні слова можна пояснити розчаруванням, несприйняттям старшого віком митрополита мистецьких пошуків молодшого покоління митців. Але з іншого боку, він був абсолютно переконаний в тому, що Національний музей, передусім, має зберігати й експонувати найоригінальніші артефакти української спільноти, чим, згідно з баченнями митрополита, були твори іконопису та «візантійського мистецтва». Останнє, звичайно, розумілося в широкому сенсі.

Для Шептицького візантійське мистецтво символізувало синтезу західного і східного елементу, що промовляло до його світоглядного вибору у церковній царині. Він вважав, що візантійська культура співзвучна з ідеєю Унії та має стати культурною надбудовою для Греко-католицької церкви. Позаяк візантійська культурна спадщина представляє собою «...розвій і збережене всіх найвисших передань римського і грецького світа,... є рівно ж тою типічною злу-

кою елементів східних з західними». Продовжуючи цю думку, висловлену на відкритті Національного музею, митрополит наголосив на негативних наслідках розриву з Римом для візантійської культури: «...відірвана від центра церковної єдності, від Риму, східна церква утратила те, що є найбільшою силою, житєм кожної моральної інституції і праці, – духа загального, вселюдського, католицького.» Це мало негативний вплив для східної Церкви і для культури тих народів, що були в сфері впливу Візантії і, на думку Шептицького: «...єдина будучність їх є в повороті до церковної єдності і до зв'язи з Заходом. Ми перші звернули ся до тої єдності і в сій єдності знайшли не лиш двигнене нашої Церкви..., але й ту живу зв'язь з всесвітньою культурою, яку тепер представляє лиш Захід. Те нове зближене Сходу до Заходу, та зв'язь двох культур, довершена в живім народі, дає східному елементу нове жите, нову енергію і запоруку нового сьвітлого розвою, а західному елементу дає терен нових тріумфів, широкого і могучого впливу. Чи в злучі двох культур, опертій на єдності віри, не знайдемо розв'язання проблеми, яка стоїть перед нами, проблеми будучої нашої національної культури?» [25]. Процитовані вище слова митрополита дають можливість зрозуміти його погляди й на релігійний візантинізм та завдання Греко-католицької церкви в цьому контексті. Згідно з його переконаннями, що стали вислідом його багатолітньої інтелектуальної праці, завданням його Церкви є не просто повернення до втраченої єдності, а витворення нової синтези, якісно нової єдності візантійської традиції та здобутків римської Церкви. Митрополит вважав, що подібним шляхом синтези давнього візантійського і руського культурного пласту (елементи котрого, як думав Шептицький, ще є присутніми в народній культурі) [26] з сучасними досягненнями західноєвропейської культури можна витворити сучасну високу українську культуру.

Особисті погляди митрополита на мистецтво і культуру та його зацікавлення у збереженні пам'яток релігійного життя не обмежували активне зростання колекції музею за рахунок найрізноманітніших пам'яток української культури. Національний музей став репозиторієм не тільки мистецьких творів, але й книг, стародруків, цінних архівних документів, монет, археологічних пам'яток т. ін. Митрополит дуже скоро зро-

зумів, що з огляду на політичні особливості існування українського народу, його музей матиме значно ширші завдання. Тому він фінансував придбання тих культурних раритетів, що можуть мати значення для українців по різні боки політичного кордону. Цікавим прикладом такого підходу може бути придбання Шептицьким партитур та авторських прав творів М. Лисенка, гетьманських універсалів чи фінансування археологічних розкопок у Крилосі. Він підтримував різнобічний розвиток українського секулярного мистецтва за умови, що воно не відкидатиме християнських морально-етичних принципів.

Національний музей у 1924 та 1926 рр. надав приміщення для виставок Гуртка діячів українського мистецтва, що став важливою організацією українських митців як з Галичини, так і з Великої України. Один з засновників та сподвижників гуртка П. Холодний не заперечував вирішального впливу Національного музею і його засновника А. Шептицького на його особистий розвиток та на ціле покоління українських митців, визначаючи це такими словами: «Національний музей вчить, що робити нашому поколінню митців, нам – яким судилося взятись за відродження нашого мистецтва... так, щоб ... zostав зв'язок між сучасними і попередніми часами...» [27]

А. Шептицький був постійним спонсором музею, він фінансував не тільки формування колекції, а і його щоденну діяльність, видавничу програму. Музей не мав жодної державної підтримки та функціонував як приватна фундація. Основні кошти для існування і придбання колекції музей одержував з рук митрополита Шептицького. Кошти для музею він брав з різних джерел надходження: прибутків зі столових дібр, з різних фінансово-економічних проектів митрополита, з внесків або ж і позик від третіх осіб. Директор І. Свенціцький в ювілейному збірнику до 25-річчя музею вивів статистику його фінансового стану та зазначив вклад митрополита як засновника – «основника». За його підрахунками від 1904 р. до 1926 р., Шептицький витратив на Національний музей понад 111 тис. 332 дол. США [28]. Ця цифра, однак, не охоплює видатків митрополита за період від 1927 до 1939 рр. Втім, дані Свенціцького за 1927, 1928 і 1929 рр. свідчать про зниження суми вкладу митрополита Шептицького в ці роки [29].

Потрібно особливо відзначити прозорість та публічність у фінансуванні й діяльності музею. Його директор І. Свенціцький дбав про те, щоб громадськість була поінформована про стан справ у музеї і в газеті «Діло» розміщував звіти про діяльність музею майже за кожен рік.

Загалом, порівняно з австрійським періодом, у міжвоєнний період митрополит витрачав значно менші суми на фінансування Національного музею, тобто основні вклади на формування колекції та придбання й реконструкцію приміщення для музею припадають на 1904-1914 рр. [30] У міжвоєнні роки музей зазнавав час до часу фінансових проблем і був змушений звертатися за допомогою до митрополита, щоб покрити видатки на незаплановані бюджетом витрати, або ж поправити скрутне становище внаслідок економічних кризових явищ. Він давав адміністрації музею кошти на оплату працівників та друкування видань тощо. Однак, ресурси митрополита були значно скромнішими, ніж у передвоєнне десятиріччя. Тому Шептицький і музей не завжди могли дозволити собі купувати все, що хотіли. До прикладу, 1924 р. митрополит не зміг знайти коштів на купівлю робіт Василя Кричевського. Однак, 1927 р. він придбав у Віри Пещанської колекцію старообрядських ікон XV-XVII ст. За понад 40 ікон Шептицький заплатив 2 000 дол. США [31]. 1937 р. митрополит знайшов можливість купити твори знаного польського художника Я. Мальчевського [32]. В листуванні між митрополитом та директором музею Свенціцьким фінансові питання обговорювалися неодноразово. Шептицький завжди приходив на допомогу задля розв'язання одночасних фінансових проблем [33].

Підтримка життєдіяльності і розвитку Національного музею з часом стала справою всієї української громади. Так, 23 грудня 1929 р. постав Ювілейний громадянський комітет розбудови Національного музею у Львові, членами якого стали багато визначних українських громадян, митців та церковних діячів. Комітет започаткував збирання коштів для побудови нового приміщення музею і поліпшення його матеріально-фінансової бази. Діяльність комітету продовжив заснований 1931 р. Союз прихильників Національного музею, очолив цю громадську організацію Львівський єпископ-помічник І. Бучко. Митрополит також став членом цієї організації. Основним завданням Союзу стало спорудження

нових приміщень для Національного музею, поруч з основною будівлею. Союз також дбав про фінансування видання «Літопису Національного музею». Союз прихильників Національного музею постав і як продовження ініціативи митрополита, і як організація громадян, що також хотіли долучитися до розвитку української культури й музейництва та брали за приклад діяльність митрополита в цій царині. В 1935-1936 рр. відбулося урочисте святкування 30-річчя Національного музею, що супроводжувалося відкриттям пам'ятника митрополитові Шептицькому [34] на подвір'ї музею 27 вересня 1935 р. І преса, і виступаючі представники Союзу прихильників Національного музею зазначали, що пам'ятник є «постійним висловом вдяки для Творця-Основника» [35]. Національний музей сам собою дійсно залишився

найкращим пам'ятником митрополитові, його вкладові в розвиток української культури.

Слідуючи власному розумінню історії і філософії культури, Шептицький упродовж усього життя дбав про формування модерної української культури. Створення Національного музею він розглядав як закладення підмурівка для культурного зростання своєї пастви. Відтак, у міжвоєнний час він буде дивитися на нього як на важливу інституцію для творення високої української культури, що має посісти гідне місце в світовому культурному просторі. Національний музей став найважливішим осередком акумулювання культурних надбань, дослідження мистецьких і культурних артефактів, ключовим елементом творення мистецького середовища, а загалом маркером модерності української культури.

Джерела та література

1. Гнот С. Культура доброчинності як прояв гуманізму: Греко-католицька церква в Другій Речі Посполитій // Наука. Релігія. Суспільство. — 2011 р., — № 2. — С. 48-53; Титко М. В колі Андрія Шептицького. Українське культурне відродження за часів меценатства митрополита // Історичні студії. Волинський національний університет ім. Лесі Українки. — Луцьк 2012 р. — С. 24-32; Волошин Л. Княжий дарунок великого мецената. Митрополит Андрей Шептицький у житті і творчості Олекси Новаківського. — Львів: Свічадо, 2001. — 200 с.; Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi/Paul R. Magocsi, editor.— Edmonton: CIUS Press, 1989. — P. 289-300.
2. Url H. Museums as Engines of Identity: Vienna around 1900 and Exhibitionare Cultures in Vienna.//Austrian History Yearbook.— Vol. XLVI. — P. 97-99.
3. Szeptycka Z. Młodość i powołanieojcaRomanaAndrzejaSzeptyckiegozakonu św. BazylegoWielkiego, opowiedziane przez Matkę jego 1865-1892. — Wrocław: TowarzystwoPrzyjaciółPolonistykiWrocł., 1993. — s. 70.
4. Свенціцький І. 25 літдіяльностіНаціонального музею. // Двадцятьпять-літтяНаціональногомузею у Львові./ Збірник під редакцією І. Свенціцького. — Львів, 1931. — С. 7. Два згадані в цитаті курці — це митрополит («дородний») та І. Свенціцький («хирляк»).
5. Там само. — С. 8.
6. Там само. — С. 9.
7. Статут національного музею імени митрополита Андрея графа на Шептичах Шептицького у Львові. — Жовква, 1910. — С. 3.
8. Там само. — С. 4.
9. Там само.
10. Там само. — С. 9.
11. Про зміну назви музею на «національний» митрополит написав 1932 р. в листі до Кураторії Національного музею у Львові з переліком основних завдань фундації. Див.: Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. Церква і суспільне питання. / За ред. А. Кравчука. Львів: Свічадо, 1999. — Т. 2. — Кн. 2. — С. 839.
12. Промова митрополита Шептицького на відкритті Національного музею: « 3 історії і проблем нашої штуки». // Діло. — Ч. 279. — С. 1.
13. Там само. — С. 1-3.
14. National Museums and National Identity, seen from an International and Comparative Perspective, c. 1760-1918./ An assessment by Debora Meijers, Ellinoor-Bergvelt, LieskeTibbe and Elsa van Wezel.— Berlin, 2012. —P. 5, 14.
15. Ibid. — P. 10, 34.
16. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. Церква і суспільне питання. / За ред. А. Кравчука. Львів: Свічадо, 1999. — Т. 2. — Кн. 2. — С. 840.
17. Там само.
18. Там само.
19. Шептицький А. Про вагу і значення музеїв // Літопис Національного музею. Рік 1934 р. — Львів, 1935. — С. 3.

20. Про естетичні та мистецькі погляди митрополита Шептицького див.: Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // *Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi*/Paul R. Magocsi, editor. – Edmonton: CIUS Press, 1989. – P. 289-300.
21. Свенціцький І. 25 літ діяльності Національного музею. // Двадцятьпять-ліття Національного музею у Львові. / Збірник під редакцією І. Свенціцького. – Львів, 1931. – С. 11, 13.
22. Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // *Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi*/Paul R. Magocsi, editor. – Edmonton: CIUS Press, 1989. – P. 297.
23. Листи Митрополита Андрея Шептицького до Ларіона Свенціцького. З архіву Національного музею у Львові. / Упоряд. С. Дяків – Львів: Українські технології, 2005. – С. 70.
24. Там само.
25. Промова митрополита Шептицького на відкритті Національного музею: «З історії і проблем нашої штуки». // Діло. – Ч. 279. – С. 2.
26. Там само.
27. Холодний П. Відповідь на запит. // Двадцятьпять-ліття Національного музею у Львові. / Збірник під редакцією І. Свенціцького. – Львів, 1931. – С. 5.
28. І. Свенціцький підрахував у тогочасних доларах США в зв'язку з нестабільністю валюти в повоєнній Польщі з метою уніфікувати спосіб обчислення видатків митрополита. Двадцятьпять-ліття Національного музею у Львові. / Збірник під редакцією І. Свенціцького. – Львів, 1931. – С. 72.
29. Там само. – С. 71.
30. Там само. – С. 72.
31. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 408, оп. 1, спр. 377, арк. 7.
32. Листи Митрополита Андрея Шептицького до Ларіона Свенціцького. З архіву Національного музею у Львові. / Упоряд. С. Дяків – Львів: Українські технології, 2005. – С. 27, 59.
33. Листи Митрополита Андрея Шептицького до Ларіона Свенціцького. З архіву Національного музею у Львові. / Упоряд. С. Дяків – Львів: Українські технології, 2005. – С. 42, 44, 45, 50, 52, 68, 69.
34. Авторам пам'ятника митрополитові Шептицькому був скульптор С. Литвиненко, пам'ятник був знищений радянською владою 1947 р.
35. Мета. – 6 жовтня 1935 р. – С. 1.

References:

1. Hnot. S. Kultura dobrochynnosti iak proiav humanizmu: Hreko-katolytska tserkva v Druhii Rechi Pospolytii // *Nauka. Relihia. Suspilstvo*. – 2011 r., – № 2. – С. 48-53; Tytko M. V. V koli Andria Sheptytskoho. *Ukrainske kulturne vidrozdennia sa chasiv met-senatstva mytropolyta* // *Istorychni studii, Volunskyi natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky*. – Lutsk, 2012 r. – С. 24-32; Voloshyn L. Kniazhyi darunok velykoho metsenata. *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi u zhytti i tvorchosti Oleksy Novakivskoho*. – Lviv: Svichado, 2001. – 200 s.; Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // *Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi*/Paul R. Magocsi, editor. – Edmonton: CIUS Press, 1989. – P. 289-300.
2. Url H. *Museums as Engines of Identity: Vienna around 1900 and Exhibitionare Cultures in Vienna*. // *Austrian History Yearbook*. – Vol. XLVI. – P. 97-99.
3. Szeptycka Z. *Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego* zakonowi św. Bazylego Wielkiego, opowiedziane przez Matkę jego 1865-1892. – Wrocław: Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocław., 1993. – s. 70.
4. Svetsitskyi I. 25 lit dialnosti natsionalnoho museiu. // *Dvadtisiatpiat-littia Natsionalnoho museiu u Lvovi*. / *Zbirnyk pid redaktsiieiu I. Svetsitskoho*. – Lviv, 1931. – S. 7.
5. Ibidem. – S. 8.
6. Ibidem. – S. 9.
7. *Statut natsionalnoho museia imeny mytropolyta Andreia hrafa nd Sheptychah Sheptytskoho u Lvovi*. – Zhovkva, 1910. – S. 3.
8. Ibidem. – S. 4.
9. Ibidem.
10. Ibidem. – S. 9.
11. *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Dokumenty i materialy 1899-1944. Tserkva i suspilne pytannia*. / Sa red. A. Kravchuk. – Lviv: Svichado, 1999. – Vol. 2. – Book 2.. – S. 839.
12. *Promova mytropolyta Sheptytskoho na vidkrytti Natsionalnoho museiu: «S istorii i problem nashoi shtuky»*. // *Dilo*. – #. 279. – S. 1.
13. Ibidem. – S. 1-3.
14. *National Museums and National Identity, seen from an International and Comparative Perspective, c. 1760-1918. / An assessment by Debora Meijers, Ellinoor Bergvelt, Lieske Tibbe and Elsa van Wezel*. – Berlin, 2012. – P. 5, 14.
15. Ibidem. – P. 10, 34.
16. *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Dokumenty i materialy 1899-1944. Tserkva i sus-*

pilne pytannia. / Sa red. A. Kravchuk. – Lviv: Svichado, 1999. – Vol. 2. – Book 2. – S. 840.

17. Ibidem.

18. Ibidem.

19. Sheptytskyi A. Pro vahu i snachennia museiiv // Litopys natsionalnoho museiu. Rik 1934 p. – Lviv, 1935. – S. 3.

20. Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // *Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi*/Paul R. Magocsi, editor. – Edmonton: CIUS Press, 1989. – P. 289-300.

21. Svetsitskyi I. 25 lit dialnosti natsionalnoho museiu. // Dvadtsiatpiat-littia Natsionalnoho museiu u Lvovi. / Zbirnyk pid redaktsiieiu I. Svetsitskoho. – Lviv, 1931. – S. 11, 13.

22. Mudrak M. Sheptyts'kyi as patron of the Arts // *Morality and Reality. The Life and Times of Andrei Sheptyts'kyi*/Paul R. Magocsi, editor. – Edmonton: CIUS Press, 1989. – P. 297.

23. Lysty Mytropolyta Andreia Sheptytskoho do Ilariona Svetsitskoho. Z archivu Natsionalnoho museiu u Lvovi. / Uporiad. S. Diakiv.– Lviv: Ukrainski tehnolohii,2005. – S. 70.

24. Ibidem.

25. Promova mytropolyta Sheptytskoho na vidkrytti Natsionalnoho museiu: «S istorii I problem nashoi shtuky». // Dilo. – #. 279. – S. 2.

26. Ibidem.

27. Holodnyi P. Vidpovid' na zapyt. // Dvadtsiatpiat-littia Natsionalnoho museiu u Lvovi. / Zbirnyk pid redaktsiieiu I. Svetsitskoho. – Lviv, 1931. – S. 5.

28. Dvadtsiatpiat-littia Natsionalnoho museiu u Lvovi. / Zbirnyk pid redaktsiieiu I. Svetsitskoho. – Lviv, 1931. – S. 72.

29. Ibidem. – S. 71.

30. Ibidem. – S. 72.

31. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi archiv Ukrainy u m. Lvovi, f. 408, op. 1, spr. 377, ark.7.

32. Lysty Mytropolyta Andreia Sheptytskoho do Ilariona Svetsitskoho. S archivu Natsionalnoho museiu u Lvovi. / Uporiad. S. Diakiv.– Lviv: Ukrainski tehnolohii,2005. – S. 27, 59.

33. Ibidem. – S. 42, 44, 45, 50, 52, 68, 69.

34. Avtorom pamiatnyka A. Sheptytskomu buv S. Lytvynenko, pamiatnyk buv znyshchenyi v 1947 r.

35. Meta. – 6 zhovtnia 1935 p. – S. 1.